САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 15 (8610). 2001 сыл. ОЛУННЬУ 6 КҮНЭ. СИТУОРУННЬУК. СЫАНАТА—1 СОЛК. 10 ХАРЧЫ.

БИҺИЭХЭ ҮЛЭЛИИ КЭЛИҢ

Одьуһуннаабы 13 №-дээх СПТУ уонна орто оскуола холбоһон оскуола-лицей буолан үлэлэбиттэрэ икки сыл буолла. Итиннэ былырыын алтыннан ыйтан Г.Ц. Адамов директорынан аналаан үлэлиир. Кинилэн үлэлии-хамнаһын хайдах сайалаабытын, иннинэ былаанарын туһунан кэпсиһиигэр көрдөстүбүт.

Ыйытабыт: Гаврил Иннокентьевич, оскуола-лицейгэ тиһэх эҥ төрөөбүрдэр, үлэһиттэр хаһыаларый?

Эннинэ: Оскуолаҕа 254 үөрэнээччилээхпит, лицейдаа 157 оҕо үөрэнэр. Уопсай үлэһитпит ахсаана 100-тан тахса, итиннэ педагогическай үлэһитэ 60-са.

Ы.: Тэриллэн атыттартан туох уратылаах буолуй?

Э.: Маанытык тэриллии Россия үрдүнэн бастакы сайдыылаах. Уратыта диэн—икки тус-туһунан тиэтэрэ үөрэтэр тэриллэри холбоон үлэлэтии. Оскуола, биллэрии курдук, орто үөрэҕи бигрэр, оттон лицей идэни ыларга үөрэтэр. Онон биһиги кинилэри холбоон үлэлэтибит боруобалаах (эксперимент) буолар.

Ы.: Үлэҕэр ханнык сүрүн хайысхалары тутуһабыт?

Э.: Үлэбэр кинигэт үс суол хайысхаҕа үлэлиигэ сорудаммытыт. Бастакытынан, оскуола-лицейи юридическай сирэй быһыытынан остарыы. Итиннэ Правительство үөрэҕэн таһаартаран турабыт. Иккиннэн, баһаны бөҕөргөтүүгэ үлэлээбиит. Үсүһүнэн, эксперимент быһыытынан үлэни-хамнаһы тэрийии.

Ы.: Материальнай баланы хаҥатыыга туох үлэ ыытылынна?

Э.: Сүрүн сыалбытынан таас хорооһу тутан үлэҕэ киллэрии буолар. Эрдэ саҕаламмыт тутуу техническэй өттүнэн кордобулаҕа эмиэттэбит буолан, хас да тогул комиссиялартан көтүрүгэ биһаараллыбыта. Бырааҥнаҥ уларыттаран, 360 миэстэлээх эбит буолааҕына 430 миэстэлээхкэ онортордубут. Аспыт сылга 1 мил. солк. тахса суумалаах үлэ ыытылынна, тутуу матыарыйаала булулунна. Итиннэ, сүмьүөнэн, нөтүрүү үлэлэрэ. Бу дылага департаменнымыт нонгуо 16,9 мил. солк. ҮБҮ туруорустубут. Түмүгэ биллэ илик.

Оҕолорбутун аҥнаан хааччыйар сыаллаах 100 кв. метр нэниэх теплица онортордубут, Икки үөр сылга эбиллэхпит, 19 сибиинньэни иитэн туруорабыт. 200 гектар баһыыбаны эбии ылбыппыт, итиннэ 100 гектарга күҥүүнү хорутуулу ыыттыбыт, онно бурдук ыыллыбыт. 2 гектарга хортуоппуй, 0,7 гектарга турнепс ол. рдуохпут.

Былыр арочнай спортзал, гараж, техника турар тэлгэһэтэҥ (машинный двор) тутуутун саҕалыахпыт, сайа пилорама туруоруохпут, автодром тутуутун сатаҥнэхпит. Оскуола итиэр систематын саҥардыыга, гырыыһатын өрөмүүннэйиигэ эбэх үлэ ыытыллыа эрэйиллэр. Маныаха үүс үн-харчы иилэ.

Ы.: Үөрөтөр-иитэр үлэҕититтэн кэпсии түспэккин дуо?

Э.: Экспериммиит 2000 сылга түмүктэнэҕэй. Билигин бастакы этап—быраабыактыар-баламинэлэр үлэлэр ыытылла туралларын. Итиэ 2001с. балаҕан ыйыгар диэри бэрэбэрэ. Программалар, былаанныр, расписаниелэр оҥоһуллуохтахтар. Итиннэ үлэлэһэбит. Культурнэй-эстетическэй, спортивнай-чэбдигирдэр кинилэри тэрийиэхпит.

Экспериммиитигэр Дьокуускайдаабы педагогическай институт доцена Н. Н. Романов, департаментын инновационнай үлэҕэ отдел сэбиэдиссэйэ Ивутова Ю. Е. көмөлөһөллөр. Россия Үөрөҕин министерствотыттан экономическай наука доктора, профессор Е. Я. Бутко сүбэлиит-эксперт быһыытынан үлэлэһэр. Бэйэбитигэр директоры экспериментальнай үлэҕэ солбуйаччы быһыытынан А. Н. Климова үлэлиир. Методическай кинии, социальнай-психологическай сулуусаны тэрийиэхпит.

Оҕуһу иитиигэ үөрэтиигэн иитии хайысхатын тутуһуохпут. Итиэ аата үөрэтии процесыгар, биллиннэрүүнү ылалларыгар тэҥнэ иитиллэн иҥнэхтэхтэр. Оҕолорго бэйэлэрин бэйэлэрэ салайыналларыгар кыах биэрэ сатыыбыт. Оскуолабытыгар, лицейбитигэр бэйэни-салайыныы (самоуправление) органнарын салайаачылара педсовекка быһаарар ньуолаастаах кытталлар. Кылаастар, группалар старосталара ыыра (эгилэй) педсовекка чилиэннэриэн буолаллар.

Иннинэтин колледжнай группаны остарарга үлэлэһэр быыаннаахпыт. Алмаһы кырыылыыра, өлөлөрдөй үлэлэрэ СГУ физическэй факультетын анал кафедратын кытары консультация ыытабыт. Биһиги оскуола-лицейбит ситиилээхтик үөрэтэн бүтэрэ сылдьар идэлээх дьон буолан үрдүк үөрэхтээх киниэлэрэ хааччыйар соруту ситиһэ сатыыр.

Ы.: Кадрдарынан хааччыллыыгыт хайдаҕый?

Э.: Үлэһиттэр, сүмьүөнэн, баалар. Быйыл күҥүн иитиэр системалаах 11 квартираны үлэһиттэр олороллорутар аналаа туһаҕа киллэриэхпит. Биһиэхэ, эксперимент ыытылларынан, саҥаны киллэрэр, айымньылаахтык үлэлиир кыахтаах специалистар наадалар. Производственнай үөрөхтээһин мастардарыгар, нуучча тылыгар, историяҕа, омук тылыгар, о. д. а. предметтэргэ үөрэтэр учууталларга музыкальнай, художественнай специалистарга, механизаторларга наадыйабыт. Түгэннэн туһанан, итиннэ идэлээхтэри биһиэхэ үлэлии кэлэллэригэр ыытарбыт. Иннэриэҥнэриэр боппуруостарбытын 41-104, 24-347 телефоннарга билсиэххитин сөп.

А. СЛЕПЦОВ кэпсиитэ.

ЧАКЫРГА

ЧӨЛ ОЛОХ КИНИЭ

Аспыт сыл бүтэһик күннэригэр Чакыр нэһилиэгэр саҥа спортивнай саала аҥа таллыччы аҕыллыбыта. Балтараа сыл устата нэһилиэк олохтоохторун, оскуола сүлүөрүн күүстээх үлэлэриилэн, көмөлөрүүлэн бэртээхэй бойдоох дьиэ тутуллан дьэндэйэн үлэҕэ киирдэ.

Чөл олох кинилэ аатынан даҕыны эрдэҕэ, үтүөкэ сырдыкка ыытыллар. Маны хас киэһэ айы оҕо аймах, ыччат мустаннар күрэхтэһэр, ооннуур-көрүлүүгэ эдэрдэлэн-өмөлөнөн дуоһуйаллар, саахыматтаан сырыттар дьиэлэриттэн буолла.

Саҥа спортивнай саала оскуолаҕа сылыарылаан физкультура учууталыгар Н. Н. Адамовка туттарыллыбыта. Тохсунньу ыйын саҕаланан волейболга, баскетболга, туспууга, саахыматтаах уодда, улуус, республика күрэхтэһиилэрэ ыытыллаллара былаанныыр. Өлбөх кэрэ-болиэ иитиэлэри саҥа саалабыт бэлэхтиирэр бэлэмнэнэ сылдьыбыт. Кэлэр кэнчээри ыччат эт-хаан өттүнэн эссо күүскэ сайдан төрөөбүт улууспут Чурапчыбыт эҥиэрии сайдарыгар күүс-көмө буолуохтаах диэн Чакыр нэһилиэгин олохтоохторо биэс эрэллээхтэр.

Е. ОСИПОВА.

СИБЭЭС ОЛОХТООННО

Тохсунньу 27 күнүгэр Чурапчытаабы спортивнай интернат-оскуола Л.К. Адамова салайаачылаах гуманитарнай кылааһын оҕолоро биһиэхэ. Чакыр орто оскуолатын IX кылааһын үөрэнээччилэрин кыттааччылара нэлбиттэрэ. Былдьыгастарбытын үөрүүнэн көрсөн, залларга тарҕатан эбиэттэтэн баран 4 чаастан баскетболга күрэхтэстэхпит.

Киэҥэ оскуолаҕа саха биллиилээх суруйааччыта Эрилик Эристиннэ анаммыт нэдиэлэни тумүктүү дьаһанна сырыттыбыт. Маны «Маарыкчаан аҥылара» ыытыллыбыта уонна интернат-оскуола оҕолоро концерт көрдөрбүттэрэ. Итиэ нэдиэлэ түмүгүнэн иитиэриналар, олимпиадалар кылаастыыллаахтарыгар бириэмиэлэри, балаахтары туттарыы үөрүүлээх түгэн буолбута.

Сарыыгы күнүгэр Эрилик Эристиннэ музейыгар сылдьыбыппыт. Оҕолор музей директоро Н. В. Филиппов көмөлөөн борҕо сорҕоон истибиттэрэ, матыарыйаалларын ситэриэйиэхтэрэ. Итиэ курдук хоммутун бэрт интэриэһинэйдик, бэйиэлэйдик этэ-ардыбыт, эбэх доҕордоонуубут. Кэлин да маннык атын оскуола оҕолоро эмиэ кэтэн күүлэйдээн, сыиньыйан баралларыгар баҕарабыт.

Коля АДАМОВ,
Чакыр орто оскуолатын «Сарыал» корреспондэнта.

Анна ЛЕВИНА

БАҒА САНАА

Ытык-мааны бар дьоммор
Үүмүүт саҥа үйэлэр
Үгүс үтүө сөмөлөрдөөх
Истиҥ эйэрдэ ыытабыт!

Уолан бухатыыр уоллаттарбытын,
Кыыдыа кыталык кыргыттарбытын,
Сиэдэрийиэн сир симэҕэ сиэнэрбэтин
Кэрэ, үтүө эрэ арыаллаатын.

Үүмүүт саҥа үйэҕэ
Күүгүт уолбут үксэтин,
Кийинэ кыысыт элбэтин,
Оҕо аймах дьэлэйдин.

Түөлбэбит ып-ыраас, сап-сылаас салгына
Байанайдаах тыалары, быйаҥнаах муоллэри,
Сыһыыны-хоонуну күөҕүнэн чаҕытан
Үйэлэр тухары угуттуу туруохтуг.

Саҥа үйэни уруйдаан
Уорҕу-вотуу үксэтин,
Ырыа-тойук, чөл олох
Дьиэлэр аайы кыттыстын.

Сүүрбэ биирис үйэбитигэр
Киһи аймах бүттүүнэ
Ыраас халлаан, эйэлээх олох
Аартыгынан айаннаатын!

СОҢУҢНАР

КЫҺЫЛ КИРИЭС КӨМОТО КЭЛЛЭ

Хадаар нэһилиэгин олохтоохторуттан Кыһыл Киргэс көмөтө кэлэн комиссия оҥоһуллубута икки тогул үөрүүлээх суол. Ол бихигин эмиэ-тоҥ сыаната күн аайы үрдүү, ыарыы турдаҕына уочаас грипп эпидемията күүскэ тарҕаммыт комиссия оҥоһуллубута олус тоҕоостоох. Бу акция чэрчитинэн нэһилиэнньэҕэ ыарахан сыаннаах эмиэ эрдэҕэ, медицинскай-туусаҥ инвентарь, приборлар тиэрдиллиннилэр. Фельдшер В. Н. Дмитриева уонна олохтоохтор үөрүүлэрэ үүтүүн.

Нэһилиэк дьоно-сэргэтэ бу көмө оҥоһуллубутуттан муоланан улуустаабы социальнай көмүскэл управлениетын начаалыыгар С. И. Никитиннэҥ кыһаммыытын иҥин махталларын муҥура суох улахан. Киниэхэ олус наадалаах, үтүө түбүктэрдээх үлэтигэр ситиһиини, туох олоҕор дьолу-соргуну баҕарабытын биллэрэбит.

Макеев СТАРОСТИН.

САХА ТЫЛЫН НЭДИЭЛЭТЭ

Соторуталаҕыта биһиги оскуолабытыгар саха тылын нэдиэлэтэ буолан аста. Бу олус интэриэһинэй, сэргэх нэдиэлэни саха тылын учууталлара Е. Г. Аммосова уонна Н. В. Макарова тэрийэн ыыттылар.

Нэдиэлэ саҕаланыытыгар оскуола истиэнэлэриттэн саха литературатыгар анаммыт ребустар, таайбараннар, сканвордар кэаммыттара. Таайбараннар үүстэрэ саха литературатын төрүттэбит А. Е. Кулаковскайга—Оксокуолаах Олоксойдо анаммыттара. Оҕолор дьаныйан туран библиотекаҕа сылдьан элбэх туспаах книигэлэри ахтыыттара, ыйыталаспыттара. Онтон нэдиэлэ бүтүүтэ олимпиадалар, таайбараннар кыайыылаахтарын наҕараадалаабыт, бириистэрэ туттарыы буолбута. Биһиги оскуолабыт оҕолоро төрөөбүт тылларын, литератураларын үчүгэйдик биллэллэр эбит.

Төрөөбүт тылгын үчүгэйдик билиэххин баҕарар буоллаххына эйэҕэс аҥыахтаахха, күрэхтэһиилэргэ, олимпиадаларга кыттыахтаахха. Биллиилээх поэтыыт Күндэ эпиэтинин, «Төрөөбүт төрүт тыл, сөрүүн сүөгэй курдук, сүрэҕи быары сөрүүкэтэр, ыырдьык даҕаны, биһиги тылбыт мунура суох баай, аҥаас өттүгэ кыраасканнаах. Төрөөбүт төрүт тылгын билэр, үчүгэйдик биһиилэр эрэ буоллахха бу омук аатын ылар кыахтаахха. Саха тылын уруога нэдиэлэҕэ аҥыахта буоларын биһиитэ, нөтүпэкэ сиэдьыахтаахпыт, саха суруйааччыларын айымньыларын элбэҕи аҥыахтаахпыт. Хас биирдии оскуолаҕа саха тылыгар, литературатыгар анаммыт нэдиэлэлэр дьаһалыр мөтөлөлөрүттэр.

Саха тыла сүрдээх баай, дириҥ силистээх-мутуктаах. Хомоҕой тылбыт сүмэһиннэн туту барытын уустаан-ураннаан хоһуйуохха сөп. Оттон күннэҕи кэпсэтиибитигэр нуучча тылын булкуйбакка ыраастык саҥарыахха, бу кийи өйүн эрэ буолбакка, культуратын эмиэ үрдэтэр. Онон тылбытын өрө тутуохха, иитибэккэ-уу сахалыы саҥарыахха, дириҥник үөрэтиэххэ, «Бу мин ийэ тылым» диэн киэн туттуохха.

Таня ПОПОВА,
Хатылы орто оскуолатын 7-с кылааһын үөрэнээччита.

Совхозтар ыһыллыахтарыттан тыһыынчаннан гектардаах баһыыналар нин улуустарга көрүүтэ-истиҥэ суох хааллылар. Сир оҥоһуллубат, бурдук ыһыллыбат буолан, итиҥ солооҕуннары талах саба үүнэ, саасны-күһүҥгү хаар, ардах уута мустан тоҕо түһэн тостой бүттэ. Манныгы көрө-көрө киһи эрэ хараастар.

Тыа сиригэр олорор үлэлиир киһи аны үөһэттэн туох да «болдьо» кэлбэтин өйдөөтө. Кини үлэлээтэҕэ-иэ-хамсаатаҕына эрэ үп-харчы баар буоларын дьинчахчы этиэн-хаанынан биллэ. Билигин дьиэ көрдөө экономикатын сайыннарыыга күүстэх политика ыытыллан эрэр. Ол курдук, Президент, Правительство дьаһалларынан түргэнник ситэр дьиэ ыылларын, көтөрдөрү ситиҥ суолтата улаатта. Дьиэ балары иитэргэ агардас уруккулуу соҕурууттан кэлэр уотурбөны, бурдук сиэмэтин кэтэстэхпэ, барыһа хобул да соҕус буолуо. Онон бэйэ бурдугун үүнэрдэхпэ эрэ кыаҕырар кэм кэлбэтин дьон-сэргэ өйдөөн эрэр. Мин олорор улууспар, Уус-Алдаҥҥа, бурдугунан дьарыктанар хаһаайыстыбалар сылтан-сыл элбээн иһэллэр. Бэл маннык бириҥнилээн ыаллар кытта сир оҥоһуутунан дьарыктанар буоллулар. Итиҥ бахсы баһыыналары арендалаһан. Оттон саҥаан көрүк биһиги өбүгэлэрбит хас бириҥнилэрэ түүн тыыны солоон бурдук ыһыллыллар ыы...

Уус-Алдаҥҥа билигин бурдугунан дьарыктанар икки анал хаһаайыстыба баар буоллулар. «Биэттэ» уонна «Саһылыкаан» диэннэр. Бу аспыт сыл бүтэһик күннэригэр «саһылыкаанналрга» бурдук миэлиэстэ турда. Киниилэр аспыт сылга бурдугу 400 гектарга ыспыттара. Оттон күһүҥгү хомуурга 80 гектардара туһаҕа турбатаҕа. Ол үрдүгэн 649 тонна бурдугу хомуйан, бириҥ гектар орто кордоруутэ 20,3 центнергэ тиийбитэ. Бу хаһаайыстыба «Скала» суордун 100 гектарга ыһан 364 тонналы хомуйан, гектартан 36,4 центнер үүнүүнү ылбыта. Бу республикаҕа биир үчүгэй кордоруу. «Саһылыкаанналр» саасны ыһыыта бөлөмнэн 320 гектар баһыыналы пааардаабыттара.

Мин төрөөбүт дойдум Чурапчы улууһун Бахсыта былыр-былыргыттан бурдуктаах Бахсыттан биллэрэ. Бэл ыраахтааҕы былаанын саҕана Бахсыга оҕус үктэн хаамтарар икки улахан миэлингэтэ баара. Бу бириҥ нэһилиэк ыһыллан, сиргэ төнө бүрдүк үүнэриитинэн дьарыктанар ыччат баара нүн бүгүн да юстүбат. Онон сорох-сороҕор Н. Санникова кэпсэтэ сабу да суруйбут дуу диэх саҥа кинигэлэрэ ылар.

Дойдуга бара сылдьан уолаттары кытта кэпсэтэн хаһан: «Техникаҕа суох Совхоз кэнэ барыта ыһыллыах-нан,— диэн буолар. Мин саҥаабар бу үлэлэр ыл...ыллыр, куотуллуу эрэ кэпсэнэ. Совхоз техникалара баа-дьыа-да буоллар үлэлиир ресурсалара бүтэр кэмнэрэ ка-лэҕэ. Оттон үлэлиэн баҕалаах дьоннор элбэх сыллааҥ-ыырыйыыта суох кредиттэр, уйун болдьохпо лишиэ-лий техникалар сүүрдэхпэ-кэттэхпэ сиэн юстуох эрэ. Дьоннор оннук булуннан үлэлии олороллор. Сүүрүох-хэ-кэтүөхпэ, кэлиэхпэ-барыахпа, бу ыраанах үөтэ-тэр олорон биэримиэхпэ. Оссо тогул этэбин—ким да болөмө «мойнна» диэн аҕалан биэриэ суоҕа. Оннук кэм наспыта. Оссо бириҥ эбэн этиим. Оруу оҥ дыыллар буолуохтара суоҕа. Сүөһү, сылгы иитиитигэр күүх-мааска, сиилэс, бурдук хайаан да наада буолар күн-хаарэ-дьылларэ кэлиэхтэрэ. Сиргэ эрчиллибэтэхпэ, хаһаа-йа, оччоҕо билигини да сүөһүбүт ахсаана ланна аччаарай?

Дойдум дьоно, Бахсы ыччатара, бастакы ыарахаттан чаҥыйбакка үлэлиҥ дуу, сир эйигинэ күүтэр ыччаттыы сытар эбэт. Бахсыга, ама, үлэни-хамсаһыы кэпсэтиини кыайар кэнэ суох үһү дуо?

Сурукчут сөбүлүүр журналыстыы Прокопий Баранов тылларынан түмүктүүбүн: «...Алаас тыына тыыннаах, алаас кута куттаах саха киһитин баҕарбыт баҕарыыта, дьулусчут дьулуһуута сыйа олохха киирэн, алаас киһитин сахатын үлэлэтэн-хамса ан, сир хаһаайына, дойду хаһаайына оҥорон үөскэтэн-...стэн эрэрэ киһини үөрүүр, кайгыах эрэ иннинэ эрэлэ үөскэтэр. XXI үйэ алаас байаҥын дьолтэр, алаас үөрүүтүн үөскэтэр кыахтаахтар киһи эрэ этэҥэйэр, эрэнэрэ.

Оннук буолуохтун дуу. Бахсы үлэһит дьоно!

Үйбаан БАХСЫЛЫЫРАН,
РФ Журналистарын союһун чилиэнэ, республикатааҕы «Кыһыл көмүс боруоо бириэмийэ лаурыата.

САНАА СИТИМЭ

БАХСЫ БУРДУКТАНЫА ДУО?

биир нэһилиэк иһигэр. Бахсы нэһилиэгэ үрэх сиргэ олорор. Ол эрээри баһыыналара барыа кэриэтэ үрдүк сиргэ солоон оҥоһулаллар. Бурдук ыһыыта өссө эрдэ ыытыллара, ол курдук оҕуйдук күнүн эрдэ ас жутан ситэрэ. Уус-Алдан Бэйдинэтэ эмиэ бу үрэх сүннүгэр олорор. Онон сиргэ-уотка маарыннаһар. Бэйдинэлэр «Биэттэ» бурдук хаһаайыстыбатын филиала буолан эмиэ сир оҥоһуутунан дьарыктаммыттара хаһыс да сыллара. Киниилэр аспыт сайын 500 гектарга ыһылаахтара. Оттон 62 гектарыгар солоҥнаах ыһаннар 60 тоннаны хомуйбуттара. Эбиэһи 213 гектарга 250 тоннаны, дьаһимнэри 226 гектарга 310 тоннаны ылбыттара. Бу хаһаайыстыба саасны ыһыыта бөлөмнэн 580 гектар баһыынаны пааардаабыта. 100 гектарга күһүҥгү хорутууну, ыыппыта. Дьэ, бу сыыппаралар кинилэриэгэр улаһыт дьон биэ эроллоох буолуулара, иннинэ эрэ киилэрэ, сиргэ төнүннэхпэ эрэ тыа сиригэр баһылыатык олоруллуохтааҕа биллэр буолан, үлэ барыыта уонна барыахтааҕа кэстэр.

Саһылыкаан, Бэйдинэ, Бахсы биир Туйма үрэх сүннүгэр олороллор. Ол иһин Уус-Алдан дьоно сиргэ тоннон үлэни ыытан эроллэрин билиһиннэрэллэр. Итиҥ аҕыйах сыыппараны аҕаллым. Онон дойдум дьоно, бахсылар, сиргэ төнүөхтэрэ, үлэни ыытыахтара диэн олуһун эрэнэбин.

«Сахаада» хаһыакка мин 1996 с. сэтинньи 16 күнүгэр «Олохха эрал сүппэт» диэн обургу ыстатыйаны таһаартарбытым. Итиҥ бу хаһыат корреспондента Н. Санникова «Чыыпкаҥ чалбаҕыран. Толоон толбонуонан» диэн ыстатыйатын кэнниттэн «резонанс» (сахалыы эттэхпэ, көмүскэһии, ыытыы хабааннаах) сурук этэ. Онно эмиэ Бахсы урукку оттуттэр бурдуктаах нэһилиэк буоларын ахтал аһаҕытым. Ол да сурукпар дойдум дьоно сиргэ-төнүөхтэрэ, бурдуту үүнэриэхтэрэ диэн бэрэ эрэнэрбин суруйбутум. Итиҥ кэмтэн биэс сылтан ордук аста. Хомойуох иһин, сиргэ төнө бүрдүк үүнэриитинэн дьарыктанар ыччат баара нүн бүгүн да юстүбат. Онон сорох-сороҕор Н. Санникова кэпсэтэ сабу да суруйбут дуу диэх саҥа кинигэлэрэ ылар.

Дойдуга бара сылдьан уолаттары кытта кэпсэтэн хаһан: «Техникаҕа суох Совхоз кэнэ барыта ыһылаллар,— диэн буолар. Мин саҥаабар бу үлэлэр ыл...ыллыр, куотуллуу эрэ кэпсэнэ. Совхоз техникалара баа-дьыа-да буоллар үлэлиир ресурсалара бүтэр кэмнэрэ ка-лэҕэ. Оттон үлэлиэн баҕалаах дьоннор элбэх сыллааҥ-ыырыйыыта суох кредиттэр, уйун болдьохпо лишиэ-лий техникалар сүүрдэхпэ-кэттэхпэ сиэн юстуох эрэ. Дьоннор оннук булуннан үлэлии олороллор. Сүүрүох-хэ-кэтүөхпэ, кэлиэхпэ-барыахпа, бу ыраанах үөтэ-тэр олорон биэримиэхпэ. Оссо тогул этэбин—ким да болөмө «мойнна» диэн аҕалан биэриэ суоҕа. Оннук кэм наспыта. Оссо бириҥ эбэн этиим. Оруу оҥ дыыллар буолуохтара суоҕа. Сүөһү, сылгы иитиитигэр күүх-мааска, сиилэс, бурдук хайаан да наада буолар күн-хаарэ-дьылларэ кэлиэхтэрэ. Сиргэ эрчиллибэтэхпэ, хаһаа-йа, оччоҕо билигини да сүөһүбүт ахсаана ланна аччаарай?

Дойдум дьоно, Бахсы ыччатара, бастакы ыарахаттан чаҥыйбакка үлэлиҥ дуу, сир эйигинэ күүтэр ыччаттыы сытар эбэт. Бахсыга, ама, үлэни-хамсаһыы кэпсэтиини кыайар кэнэ суох үһү дуо?

Сурукчут сөбүлүүр журналыстыы Прокопий Баранов тылларынан түмүктүүбүн: «...Алаас тыына тыыннаах, алаас кута куттаах саха киһитин баҕарбыт баҕарыыта, дьулусчут дьулуһуута сыйа олохха киирэн, алаас киһитин сахатын үлэлэтэн-хамса ан, сир хаһаайына, дойду хаһаайына оҥорон үөскэтэн-...стэн эрэрэ киһини үөрүүр, кайгыах эрэ иннинэ эрэлэ үөскэтэр. XXI үйэ алаас байаҥын дьолтэр, алаас үөрүүтүн үөскэтэр кыахтаахтар киһи эрэ этэҥэйэр, эрэнэрэ.

Оннук буолуохтун дуу. Бахсы үлэһит дьоно!

Үйбаан БАХСЫЛЫЫРАН,
РФ Журналистарын союһун чилиэнэ, республикатааҕы «Кыһыл көмүс боруоо бириэмийэ лаурыата.

КЭЛЭР КЭМ ТЕХНОЛОГИЯТА

Итинник анабылы биэрэллэр ученайдар Эльконин-Давыдов сайыннарыылаах үөрэтиитин т...ьунан. Бу ньыманан биһиги улууспутугар 12 учуутал үлэлиир. Киниилэрэн биирдэстэрэ—Д. П. Коркин аатынан ЧРОСПО алын кылаастарга учуутала, РФ үөрөспириитин туйгуна А. П. Спиридонова. Мин учуутал дириҥ хорутуулаах үлэтин ситиҥнэҥ хабар соругу туруорумматпын.

УЧУУТАЛ КЫЫҺА

Анна Петровна аҕата, Аҕа дойду Улуу сэриитигэр кыттыылаҕа, танкист, лейтенант, Кыһыл Сулус ордена кавалера бу оскуолаҕа Хатылыттан кэлбитэ, РСФСР норуотун үөрөспириитин туйгуна эта Старшай воспитателиэнэ, алын кылаастар учууталларынан, кэлин оройуоннааҕы үөрэх салаатын инспекторынан үлэлээбитэ. Учуутэйдик хаартыскаҕа ...ҥнаҕыра, куһаҕана суохтун уруһуйдуура, кыралаан поруот инструменнарыгар ооньуура. Петр Егорович интернат-оскуола туһугар албэҕи оногобут, сүүрбүт-нэччэт киһи. Кини суолун билигин кыыһа салгыыр, эмиэ ...эмэ курдук үлэтигэр бэриниилээх, оҕолорго, тэ...ьэтэрэ ураты истиҥ-эйэҕэс сыыһыаннаах. Үүнэрэ-сайдарга дьулуурдаах киһи. Дьиэҕэ-уонна тэйэ да түбүктээх буоллар, профессионал быыһытынан бэйэтин сайыннарар туһуттан наукаҕа үлэтин саҕалаата. Теэата—«Раскрытие индивидуального мира красоты и жажду познания в сотрудничестве с родителями». Научнай салайаччыта—психологическай науки доктора А. П. Оконешникова. 1999 сыл саас республикатааҕы научнай конференцияҕа «Организация развивающегося обучения Эльконина-Давыдова в сельской школе» диэн дакылаатынан кыттыбыта. Үһүс сылын «Развитие ведущих учебных умений на уроках русского языка как путь к личностному росту учащихся младших классов» диэн теманы хасыһан үөрөтэр Аҕатын курдук барыта бары дьоҕурдаах.

КЫЛААБЫНАЙА—ОҔОНУ ТАПТЫАХХА

Учуутал Анна Петровна девиһэ итинник. Оҕочу үөрэхтээһиҥ кини иитин үлэтин кытта быстыспат сиҥ-тимнээхтик өйдүүр. Ол саҥаатын «Интеллект, разум, спорт» диэн үс мунньукка киллэрбит, ол кэнэ...руобуна» буолбут. Быһаарыахтаах проблемата—«Кэнэ...ини иитин—мэлдьи кистэлэҥ...» диэн. Бу проблема чахчыта да, киһи аймах баар буолуоҕуттан ойу-санаата мэлдьи аймыыр. Оскуолаттан грамотнай, социальнай өттүнэн сөптөөх хаймыстаны тутуспут киһи иитиллэн тахсарын, оҕо ис кыахтарын толору туһаналлар, арыйар сыаллаах. Итиннэхэ тоҕоостут, учуутал, үөрэнээччи барыа бэрэ кэлимник үлэлиилэрэ ситиһиллибит. Анна Петровна оскуола боруогун аан бастаан этиллыахтаах кырачаанар тоҕоостуттарын кытта өссө үөрэх дыала саҕаланнан иннитэн билсиһэр хайдах олохтоох-дьаһахтаах ыччат, ийэ, аҕа туох иитэрэ-...тээхтэрий, оҕо күн сирин көрүөҕүттэн эт-хаан оттуу-сайдыыта хайдаҕый? Дьэ, ол иннитэн иитин программыта оҥоһуллар. Онно үөрэнээччи эйгэта, туох-дьоҕурдааҕа, интэриэстээҕэ ыыллар, кылааһы, тоҕоостуттэри кытта биирэ үөлэлээһин сорунтара туруорулар. Үс сыллаах сыралаах үлэ түмүгүнэн 5-с кылааска бэйэлэриттэр эроллоох, личность быһыытынан ...лиммит үөрэнээччилэр тахсыахтаахтар.

ОНУ СИТИЬЭР ИННИТТЭН

Уһуйаантан саҥа тахсан оскуола туһунан долгуйа саныы сылдьар кыра киһи бириҥ үтүө күн биһиги эрэ-ра маннайгы учуутал буолуохтаах киһиттан кинигэ-кэ-ннэ-ннэ-нн

БАСТАКЫ ҮРДЭЛ

ОҺОЛОҲТО АНАЛДААҲ ТАҺААРЫЫТА

Д. П. Корнин аатынан Чурапчытааҕы орто республиканскай спортивнай интернат-оскуола үөрэнээччилэрин бары оттуоран дэгиттэр сайыннарыыта өтөх хаймыскалаах үлэ иннигэр ыытылар. Ол курдук, туспах спортивнай секциялары сэргэ маннык предметтэрэй дьарыктар. Киэ үөрэтэр, үҥнэрэ уҥуор тоҥо өйдөр дьоҕуру сайыннарар хуруҺуохтар урукку силлэртэн тэтимнэрэ мөҥитибикэ тарҕаппыт үөрэнилэр.

Саха тылын уонна литературатын, тарут культураны үөрэтэр «Арчын» комплекс (сэбиэдиссэй М. Г. Колесова, учууталлар Е. Я. Осипова, Л. Д. Васильева) иннинэ үлэлэтэн литературнай хомпоҥнук бүгүн биһиги анал программаларбыт ылдьыттыбыт.

Литературнай хомпоҥнук барыта чиэппэрдэтэр—эдэр авторлардыгыт айар хоруйуларын кууһурдан ыыталлараллар, төрөөбүт сахабыт литературатын таптаан кэпсэй сайдыытыгар кэмнэрэ дьон буоллаларыгар, улууспут барыта оҥоруулаарыгар бу дьоҕуннаах үлэ маҥнайгы тэнийиргэр бэрдэбит.

■

ИЙЭ ТЫЛБЫТЫН ХАРЫСТЫАҒЫН!

Бу үөрэх дылыгар биһиги төрөөбүт литературабыт уруоктарыгар саха тылынан уус-уран айымнытын билэстибит, үгүс остуоруйаны, чабырҕахтары, таабырыннары саҥыыбыт. Фольклортан, кэнэ уус-уран хомоҕой тылыттан кэпсэ олус эбэҕэ, ол иҥнэр тылы тебэ туттуута, саҥалыы сааһылааан уустаан-уруккуттан саҥарыыта уонна сөпөр-майгынны тутуһуута үөрэнэр эбит.

Биһиги, биллиэгэ оҕолор, төрөөбүт ийэ тылбытынан сатаан, саҥыылаан саҥарбыппыт, онтуларбыт бэчэ ыкка ардыгар кэпсэтэрбитигэр ыраас сымыт тылларын туттарбыт үгүс. Ити барыта сахалыы ырыаны ыҥырыгастаан этэнэ телевизорынан видеоран үөрүйүүбүт түмүгэ буолар өбүт, диэн, оҥоо быйыл чуолкайдык өйдөөтүм. Ити тэрилтэлэр иҥэтэ тас дойдулар ирдэс, ол айыгар буортулаах, сабыдыалларга отчо кирилэр. Оннук, төбөнөн сайдан иҥэбит дьаҥы, сочоннуох хоруобут үөскэтэрбитин билиэхтээхпит. Интернат хоруобут тыынаах буолуутун, сылгыны сайдарга биҥиэхтэн—эдэрдэрдэн туруулуохаах. Ийэм кууһа биҥиэхтэн—эдэрдэрдэн туруулуохаах. Ийэм кууһа хаҥас оскуола оҕолоругар туһайан ийэ тылбытын харыстыаҕыҥ диэн этэбин.

Костя ОСИПОВ, 5 «а» кылаас үөрэнээччита.

ЧАБЫРҔАХ

Үгүс үйэлээх обуҥа дьоммут
Өйбөт-сүүнэт, ыйбөөдүйбэт
Уга хоһоонноох,
Чахчыны-кардыны чаҕыйбакка саҥарар
Чабырҕах диэн чахчы-баастыы
Чаҕыйах тыллаах дьарыктаах эбиттэр.

Нахай-чуохай ылламмахтаах,
Иҥэн-туойан ытаммахтаах,
Нахай-маҥхай дайбаныахтаах,
Эчэй-аҥуй хамсаммахтаах,
Эчэ-тыынан эҕэлэстэах,
Кэҥэй-кэҥэй туттуммахтаах,
Хоҥоончуҕэс хаамаахайдаах,
Кулан-сымэн атыҺаахтаах
Иҥбэлиэт барда ыныс оҕо олорбут.

Уруогун эахдат оҥоуу-чоочун,
Мөлдьө тыллаах эҥэй-эрилиэ,
Чуҥуу-чуучай чоҕой уол,
Ыгыар-дьаҕыар хаҕай-тэлэмэт
Хадаар уолчаан олорбута үөҕ-

Маннык кэстүүлэр.
Моку быыылар
Сүгүннэр, хоттуннэр,
Кэсгүбит буоллуннэр диэхтибит,
диэхтэрэ, диэхтибит.

Мария ПОРОТОВА, Мария НЕСТЕРОВА, Костя ОСИПОВ, Афонт МЕСТНИКОВ, 5 «а» кылаас үөрэнээччилэрэ.

ТУЛАЛЫЫР ЭЙГЭБИТ КҮНДҮ КИЭРГЭЛЭ

(ДЬҮҺҮҮҮ)

Сайыннары сорсыарда эрдэ турар тыаҕа таҕыс үгүгэй даҕаны. Бу кэнэ өйүүр тыа ийэ сирэх, сылгыта чэбдик. Бастаан утаа ыйыллыбыт курдук чуумпу бүппэр, онтон биир эмит хайдыы чыычаах кэтэн тыраҕыта кэрэ кэлэн хатын ыаска олорбы туруу эрэ сатаран чыыбыгырыыр, пинэхэ хирдэрэй онтон-маннан чыыбыгырас сага ыыталлар. Онтон сыыба ол сага эдбэнэ-ҥэрэн, отчас быыба, тыа ийэ бүтүннүүтэ тиэмэнэ дьыраллас ыраатыгын туолар. Кыһыл ыйыттар баҥыыбыт дьиэтэ дорҕоотторо, тыа муҥнаах сарсыаллар.

Аҥылаа кааллыбах баайа—оҕуур. Ыйын сүүрэр ыраахтаах, нэтэр кыыл-маҥнай арааччыларын, кэлиэ ньэҥэ уйаларын тэнгэскэн-хаарыыбыгын, сайыарааччылэтэхэ бөҕөбөйдөөн уулыгар. Адаҕастар, сыҥыылар-ураахтар, ороҥнэрэ уулаарын харистыыр, хаачыйар суҥду олоҕолаах. Ыйыгы Сахабыт спрагэр ыйын сурок туох да тутуу дьыалыйбат. Тоҕо тутуулар ыскаа нэшиэтэрэн да ыйыгар бүүрүүлэ-ыстаастыыр. Ыйдаах кэрдиллибит, мэйиҥ хорсоҥ-оргуоттар бэрэлиэбит, бобу оҥустуй хаҥбаста-хаҥсыо нэрэлэр. Бу ыйыгы харистаныыта сурахтуулуу, бар-суох, баҕаҕытын, дорго ол сиэтэ сыгынаҕабаппытын туоһулуур.

Тыа—биһиэм доорбут, баҕаҕыт-дуолбут, тулалыыр эйгэбит күндү кэрэтэ. Ол кэнэ кэрэх тиэмэбитэ олустук тахтыыллар. Бэйэтэ, эдэр дьоммут, кэлэн доорбутун харистыаҕыҥ, кэргэннэнэн ыраастык туруоҕуҥ!

Евгений ЦИКОПОВ, 11 кылаас үөрэнээччита.

„САХАР ҮҮНЭР ЭБИТ ЭҢ!..“

Костя үйүс кылааска үөрэнэр. Бэкрдэ кылаас таабыгар уруттаннара, ҥуоҕалдар туспарынан кэпсэппит. Саахары үүнэрэ хайдах ыллаларын сиҥнэн быһаарбыт. Костя уол иллэстэн олорбор буоллаҕа, ону сиэтэ истибатах уонна, тоҕоостоох, эсэмэр үүнэр эбит эҥ диэн өйдөөн кэбиспит.

Саас буоллаҕа, күн үннэн, уорох дьыл бутэрэ наадыйбат. Дьиэнэрэ үлэлэрэ кэлэллэрэ кэлэн одуруот олордорго бэлэмнэнэллэр. Мэҥкуоҕубүөкүлэ, хаппыыста, хортуоппуй сиргэрэ-тиэрэлэр, тарыллар, сорохторун эссэ олорторуллар.

Костя дьиэтэ үөрдүөн олуҥ баарга. Толкуйдаат Ийэтэ аҥыйах бытархай сиэмэлэрэ олорбон, биэбийдэн, уу кутан ыгыы эмиэх одуруот аҥын хомуйарыы сатаан кэлэр. Күннэрэ биир күүл саахар туоларын бэлэхтиэ нэрбутун ыраатта. Бу кэнэн учуутала: «Саахары үүнэрэллэр—диэн өйдөөтэ эйгэр нэтэп туоҕа. Бу күүллаах саахары ыҥаа үүнэрдэрэнэ, диэнэ тоҕо үөрэлэрэн эйгэр бэлэмнэрэн, сайаатыгар бэрэ кэнэе. Күүлүп кэтэрэн, ыыра хоппуруоп биэдэрэнэ бэйэн ыраах саахарын хортуоппуй сиргэр ыспытынан барда. Ол курдук сылгыйар диэрэ үөрэхтэ. Кэрбэлин, үлэ-чаҥнаах буоҕуттэ, Сэмэнэ чэмчиэкэтэ. Ыйалаах-ыраах кэбиэттэрэлэр ойуо үөрдэ.

—Хайа, Костя, туох ыаттаҕытан үөрдүк?

—Ийэм, мин үлэ бэлэхтэ үөрэхтэнэ эҥ.

—Тоҕуоом, ол туох?

—Саахар үүнэрдэн.

—Туох саахарын?

—Эн мэдиҥнэтэн ыраах саахарсын. Аны күүлү биир хуултэн уонна ыыстыыт диэн, сорохтуо эссэ ыгыллыыллыт,—диэтэ Костя сүрүннэ кэтэҕулэн туран...

Толя МЕСТНИКОВ, 6 «а» кылаас үөрэнээччита.

Кырдьабас тиит

Кун сайын сатаан үөрэхтэр, быыстарбыт ферма дьиэлэрэ тахсар ньаатын, оҥорон иҥэн тыаны кэмэ тоҥсуоннай бүрүйэн ойуулуу хаҥыйдарын, кэнэ хаҥаа да салгы бэкэп нэрэр. Тиитэр бирэхсэтэлэр... Оҥоо дойдуга ол ким олоҥо ҕоҥ ораас эндирдэҕэнэ нуруук, ыйыгыттан эмиэ эгэлгэ ыыллаллаллар эбит.

Хаҥ-хаҥнаан чоҕуйуучу кэрбут ыарахан сиҥнэннэн сарсыарха дьыэлэйтэн тэрийэр. Бэҕэнэ кэнэ буоруоннан ойоорбут ыстаалан кэрэнтэ дьиэ ойоҕоҕуоннан сүүрэн ыаан тулаталар туох эрэ ураҕан уйаҥнаах тахсыбыттай, биллэ. Тоҕуу туһуут, ардыгар кэрэтэлэрэ ыаах ойоҕо эдэлэ гынан туста. Өйдөбөтэх курдук эр тиэхнэ турдо. Аллаҕ ойоҕоро бэйэ сиэмэй сэбулаах мустар, сиргэрэ—суоҕ силлэгэйдэр олорон сиэбэлэр, остуорубэлэр, таабырыннар, кэпсэтэлэр. Ыаллаах бэйэ ойоҕуур, ыраахтан хоруйдар уонна нуйаҕаа кэн уотун сыраҕаныттан тэхнэлэлэр хоҕуу хабаҕыгыттан сүрэ тиэтэрэ охтон ыстар. Торуттэн булту баран, хас да сиргэнэн тостон нуоралыыллар. Цинник сүэстаабыттары, монтаастаар хаданан да олус кэнэбат курдук буоллубут. Тоҕо олус сиҥэбэт курдук буоллубут. Ойоҕо эргиллэт-дьиэтэлэр тэтэрэ сүүрдэ. Ийэтэ-ыйыт суубалэтэрэр эбит. Кэмэчаан туох да диэн этэн ыыллыыллар, сатаан суоҕ тиит турбут сиргэн диэн ыйаа нэбкэтэ.

—Ол, сорох сыыба,—диэтэ ийэтэ. —Итэ бэлэҕэ этэ тэбэн ыаспыт кэрэстэх этэтэлэх ардыгар кыргыаннас тиинэнэ барахсан сүүллэн хаалбыт дии. Сарсыарда туораат хорон ыаҕыллан барю хораҥнаммыт. Үрүҥэ уонна аллараатыы дабаахара тоҕо да хотон хаммаллар. Биэрэ ортоноулара кэрэн сиэлгэлэбиттэрэ эр. Хатыҥ, тоҥуоҥ, Тоҕоо, эн олус сатаан ыгыллыыр, кырдьыгас кэнэ пааларэ. Итэ ааҥыа тиит курдук биһиги эмиэ сааҕыраа, сорсуоннан, хаҥаа эрэ бирдэ эмиэнэ хаҥыа сыыахпыт турдаа. Биһиги ааҕыллыыр, ньоҕуоҥ, эйиэн сэлгэнхэт эбэт...

Аллаҕ оҕолоро охтубут кэрдиэгэс тиит хаҥыгар биирдэбэр мустан цетилэр, мөлдьө аҕыннарга тырыгнаҥ кэнэ курдук барчаалаабыт сулу нуостан сэттэлэр. Таоҕа тиит эйиэлэн сытар ыйыт хотыргыыт эрэ ийэтэ эмиэ тылларын саанта. Охтубут тиит эрдэтэ хуоҥ ыраккай тэтэрэлэтэр кэн кутуччалара сиҥнэгэ тиэлгэн ойоҕэлэйэллэриттэн үөрдэ. Кунут хаҥаа, бэрэстэн кэрбэтэрэ эбэтэ буоллаҕа дии сэлгэта...

—Кырдьык, ойоҕоҕо эмиэ олох сиҥнэнэн эрдэдэ,—диэтэ улахчыгыс сага ньиэрэ уонна улахан оҕолэр хаҥаарыы ыраастаах эриллэрэн кэрэ ол диэн хоаата.

АҒАБАР

Уҥаҕар кэкэгэр
Уҥуҥу толкуйдуур.
Ойуу туҥаҕар миэстэтин
Бэрт оҥ ыҥыстэйдэр бэлэтиэр
Аҕыйах, сөкөлөөк ойбыы
Тоҕо, ытыктыы кэрэбүн.
Нарыт, холку да буоллар,
Ыллыыт сорунун
Бүтэрбэтэ ара бааҕ буоллар.
Хайдыларыы, арбаанрыы
Отой, оччу сөбүлэбэт,
Аҕыйах сыгыы тыыллыы
Саҥата суох ыыллы, хаа.
Сэмэй, кэпсэ, ыыдыр эҕэбэн
Сөбүлүүбүн сүрдээхин.

Аня КОЛЕСОВА,
6 «а» кылаас үөрэнээччита.

САЙЫН

Аҥыыр-сиэмэх
Араас сымах
Аныс нэрэ
Кэнэ кэтэн,
Сарсыа сымах
Сибэлэннэн
Сатан-хотон
Сиэмэн ситтэ,
Итэр сайын,
Ийэ сайын,
Эчэ, бардыы!

Оҕо ийэлэх
Оҥуо ҥорон
Оҕуйбаат-кулэн,
Дьиэбэйдэнэн.

КЫҺЫН

Тыыбарым бүрүйдэлэх,
Тыыгынам фуҥнаах,
Нэрэлэрэ ыгыгар,
Ыраабыт ийэлэр,
Ол эрэн ийэлэн.
Хорсаннаах ыҥыннаан,
Абаҕы нэрбэлэҥ,
Арыт сиэ тэптэрбэт.

Толя СПИРИДОНОВ, 6 «а» кылаас үөрэнээччита.

Эҕэрдэлиибит!

Мырыаль бөҕүөлэтэр олорор тыыл, үлэ ветерааннарыгыт, таптаныах иҥэбитиҥ, эйэбитин Анастасия Дмитриевна УОННА иҥэбитин, эйэбитин Егор Николаевич МАССАҺЭТАРЫ дьоллоох олохторуун холбосуттарын 50 үбүлүйүдэх сылларын туоһуйуттан ис сүрэхпититтэн саҕалыыбыт, эстэтиэк эҕэрдэлиибит!

Күнду дьоҥнуттуттар барыы үчүгэй, нуу сиргэтэр иссэ ця уйуннук ыалдьыбакка, дьылгоохтуун олорорсуттуттар бөҕөрабыт. Бырыыбыт туспутуттар сылгаларыы-сылгыыларыы вотчыбыгка кыйаммыныыт, сүбүрүт-ымаҥыт ийин мунуттуттар суох махтанабыт. Эйгэлэх ийин туттабыт, ыччаттарбытыгар холобур оногостобут.

Оҕолорбут, сиэннэриттэн, хос иҥиэннэриттэн Мыраллаттан Ватаранаар, Мичаарстар, Массеоотар, Мыйдаайыттан Дьячковтайдар, Чурапчыттан Оконешниковтар, Пудоотар, Тыаттаттан Массеоотар.

x x x

Өр кэмнэ үлүүстаады үөрэх управлениетыгар ыыгабыгай бухгалтерынан иитиллэ суох үдэрбөт убаастыыр молодегабытын, биилгин тиэнньэ бухгалтерыа СЛЕПЦОВА Татьяна Гаврильевнаны 50 сааһын туоһуйуттан ытыктабыт, эстэтиэк эҕэрдэлиибит!

Эйэҕэс бу үчүмүт саҥа үйэҕэ ыалдьыары, кыргыыры билиҥнэнэ молодых үөрэ-көтө сылдьыаҥ, үлэҕэр-хамнаҕар өйдөбүлүөрү, дьол-соргу арыстаах, уйун дьылгоох олоҕу, дьиэ кэргэттэр барыы үчүгэй баҕарабыт.

Үөрэх управлениетын, бухгалтерыгыт молодегуттара.

x x x

Күнду, убаастыыр, уйун хомсорго үтүө суобастаахтык үлэни сылдьар молодегабытын, аҕа табаарыспытын, Мыйдаайы бөҕүөлэтэр олохтоохтуун СИВЦЕВ Михаил Михайловичы 50 сааһын туоһуйуттан үбүлүйүүгүнэн ытыктаан, эстэтиэк эҕэрдэлиибит!

Эйэҕэс сааһын сайдыс саҥаны, үтүө дорообуйаны, кыргыыры билбэккэ нуруун үөрэ-көтө сылдьыаҥ, өйдөх-билэ дьоҥнуг ыытыгабылларыгар арчылаах олоҕуун уйаатыр, оҕолорбут, сиэннэриттэн-хатуулаах кыыстаттан гордун, эйиэхэ дьиэ кэргэн дьол-соргу тосхойдун.

«Мыйдаайы» ТҮҮК бырабылыанньыт, профсоюз молодегэтэ.

x x x

Бөлтөхө иҥиэлэтэн олохтоохтуун, эстэтиэк сэнэрэр сиэрэх үөрэммит дьиэсэбитин СЛЕПЦОВА Марфа Михайловнаны олоҕун ортө омуруттаанан ытыктан, эстэтиэк эҕэрдэлиибит!

Ыарыы ыалдьаатын, тумуу тумуунун, айах-бэлэ дьиэҥнэ амарах сыҥыннары арылаатыгар олорорун таптаахтарыгар уйдаран дьоллоохтук, сүбүрүмэ буолуо олорорго баҕарабыт.

Чурапчыттан Собакиннар, Дорсиоотар, Светлана, Балтоготтон Дарья, Мария.

БИЛДЭРИИЛЭР

«Чурапчы» тыа хаҺаайыстыбатын потребительскай кооператива чаҺынай хаҺаайыстыбаларын уонна бааһынай хаҺаайыстыбаларыттан тоҥмут уонна арыах үүтү ылыныгы кэҥэрэ тутар. Туттарыллар сиэрэ—Чурапчытааҕы үүт завода. Туттараччылаартан үүтэриэр кэтэспэтэх, «Сохоох дьаһалтаартан ылар ыйаҕар ыспыраапка ирдэнэллэр.

Туттараччылар үүтэриэх үүт заводугар бөҕэлэрин транспортаарыгыт ыаллалар.

Үүт госстандарта эйгэттэнэр сылдьах, ыраах, хаҥас суох буоллаҕына, туттарыллар үүт сыаната—10 солкуобай.

ЧаҺынай хаҺаайыстыбалар үүт туттардахтарына ыйынан хаҥыллыах чэлиэк, бааһынай хаҺаайыстыбаларыгар—кэҥэрүүнэй. Туттараччылар бөҕэлэрин сөбүлэтиэриннэн бэйиитэ эҥкилэтэбэттэн үүт туттарбыттарыгар горючэйэмнэй, солярка, комбикормаах уонна да атын бородуукуттаах, бородуукуттаах, табаарыстан ыыталлыахтарыгыт сөп.

x x x

Олунньу ыйын кооператив убаһа атын тутар. Туттараччыттан ирдэнэллэр:

—кэтэспэтэх;

—олохтоох дьаһалта ыспыраапката.

Үчүгэй уойуулаах, госстандарта эйгэттэнэр убаһа атын иннэтигэр 80 солкуобайга тутабыт.

«Чурапчы» ТХПК.

x x x

8 ыйдаах, боруоба, үчүгэй турунтаах атыыр сибиинньэлэр атыылыыбыт эбэлэр эмэ, эт буолар сибиинньэҕэ атастаһабыт. Биилэр: тел. 41-606.

ААҺААЧЧЫ САНААТЫН ЭТЭР

ААТТА БИЭРИЭХХЭ

Нуораттар, дэриэбинилэр, үрэхтор, алаастар бүүлүөхтэриэр-хаанын баҕарар кыра үрүйэлэр барыы ааттаахтар. Холобур. Аҥка өрүс илин эттүгэр Күөбөрдьүн, Куохуна, Нуотара өрүстэрэ түҥэр хаанын баҕарар үрүйэлэрэ аналлаах ааттаахтар.

Оттон Чурапчы сэлиэнньэтэгэр ким эрдэ, ким хантан-оскуола тоҥсоруттар түбүнэн тэбиччи олорор дэриэбинэ дьиэлэрэх аата-суола суох. Дэриэбинэ ийин эстэр «Үлэлэр дэриэбинэтэ» диэн эрдээбүт үөскүү сылдьыбыт. Ол аата бөлөҺөн аҕаастаах кырдьыгыс өйдүүр.

1982 сылтан бу тоҥторго начаалынай-оскуола үлэлэр кэмэ, ЧПУ олорор, үөрэнэр корпуустарын аныыллаттара түспүт. 1984 с. ЧПУ үлэлэр кэмэ бөҕөтө. Онно «Саҥа дэриэбинэ» диэн аатырбыта. 1957 сылдьахха интернат-оскуола аҕыйыбыта. Ол кэнэ «Интернат оскуола дэриэбинэтэ» аатырбыта. Былыр спортивнай интернат аҕыйыбыта. Дэриэбинэбит аата эмиэ улэрийэрэ буолуо, буоллар.

Онно салгыныгэ дьаһалтата бу тоҥторго дьиэлэлэ-тин, суруйан нэлэрэн турар. ааттаах-суола биэрэрэ бүүлүөхтэр диэн бөлөҺөахпыт. Тоҥторо тумуг ааттаах ыйыллыбыт ааттаах буолбатахха, саҥа ааттаах буолуохха нэдиэ. Дьиэлэнэн, олох былыргы ааттаах буолар буоллар, сэттиэх ааттаах «Хатыы чараҥа» диэн буолуох курдук. Кырдьык, бу эрдэ хатыы чараҥ таанньыбат сэрэ. И. В. Попов туруорсан, хаҥаабыта биэр уулуссата Берзаевай диэн ааттаах сылдьыбыта. Ханна В. Ермолаев уулуссата диэн улэрийэн-турар.

Иван ПАВЛОВ.

ААҺААЧЧЫЛАР БОЛҮОМТОЛОРУГАР!

2001 сыл бастаны ааҕааччылар «Саҥа олох» хаҺыакка бэриллэр реклаамалар, биилэриилэр, некрологка сыалаалар тэриллэрэ маннык улэрийдэ:

Иҥиэлэнньэҕэ (10 строкаҕа диэри)

Эҕэрдэлэбит—100 солк.

Махтанны—80 солк.

Некрологка—80 солк.

Ыалдьыбыт (куоттаммыппыт, куоттаммаппыт, атыылаппыт, атастыбыт, сүгүнэ уо.д.а.)—80 солк.

Коммерческай (атыылаппыгын, дьоҥу таһыыт диэн биилэриигэ, о.д.а.) биилэриилэргэ—120 солк.

«Ыраах тылынан» диэн кэриэстэбилэ 30 строкаҕа диэри—350 солк.

Биэр 10-строкаттан: эйэҕэс буоллахтарына, хас строка ахсын 10-нуу солкуобай эбиллэр.

Тэриллэргэ (10 строкаҕа диэри)

Эҕэрдэлэбитигэ: хаҥыыннан—180 солк., кэҥэрүүнэн—250 солк.

Махтанныыга: хаҥыыннан—150 солк., кэҥэрүүнэн—250 солк.

Кутуруппы тиэрдиигэ: хаҥыыннан—120 солк., кэҥэрүүнэн—200 солк.

Арааһы биилэриигэ: хаҥыыннан—150 солк., кэҥэрүүнэн—300 солк.

Автобиографическай некрологка 30 строкаҕа диэри: хаҥыыннан—300 солк., кэҥэрүүнэн—400 солк.

Биилэр 40 строкаттан ордоҕоруоллар, хас строка ахсын 10-нуу солкуобай эбиллэр.

Квартыысыалдах реклаамаҕа, биилэриигэ, некрологка төлөбүрү—строкаҕа төбөнү ылар ыыстатыыннан.

ВИҢКИТИ БУ ОГОЛОРБУТУГЭР ТУЛАНЫҢ!

Редакция.

КӨР-КҮЛҮҮ

Ливойга ким кэҥ кэпсэтэллэр:

—Эн бу ниибэтин сылдьар ким эрдэннэг туугунаарай?—диэн ыйытар биирдэрэ.

—Мас хайытар.

—Мас сиэбэр, ол табыгаҥа суох. Эн сылаас сиргэ олорорун, ньоҕо кэҕэн, оттон кэргэннэг тиэмэҕэ мас хайытар!...

—Хайыаннай? Кини ниибэни сабыдыабат.

x x x

Мандыыттыы бараары туран эр киһи эрдэннэтэн ыйытар:

— Доҕоттор, хаҥа ырбаахыбын натаны орааҥуй: тиэмэхтэрэ түспүт дуу өйдөр сэдэх кирдээҕэ дуу?

МАХТАНАБЫТ

Өлөбүтүн, эйэлэйбэтиҥ. Дарыа бөҕүөлэтин олохтоохтуун ПОПОВА Мария Ивановнаны сүтэрбит кутуруппыт хаамыыларын кэпсиэнньэ, сүбүрүмэ буолан кэлэ-биэстэт чугас дьоммутугар, аймахтарбытыгар Пестеровтар Е. Ф., Корякин В. Н., Андрофова Т. В., Корякин Е. В., Корякин В. Е., Кононовтарга, Платоновтарга, Тихсановтарга, табаарыстарбытыгар Тарабукин И. О., Платонов К. Е., Андреев П. П., Хоютанов И. Д. уонна ыалдьыбыттар Елена, Афанасий Лунодоцтарын, Дарыа о.т.о оскуолатын 1983 сылларгы выпускниктарыгар, Хоптого нэйиэлэгин дьаһалтатыгар, бөлүөннэр Старостин Н. М., ергиэн тэриллэтигэ кыттыгастыыгар, директор Лукоянова Л. П., участковай бахсыыта колдьитиннэрэ уонна барыы хаҥыыннэрэ дьоҥҥо эстиэ, улахан махтаһыытын тиэрдэбит.

Эйиэхэ барыы дорообуйдын, дьоллоохтуй олоруттар бөҕүөрэбит.

Аата, биирдэ торообуттарга, ыалдьыт.

x x x

Таптыыр эрдэннэм, уолуг, бырааттыт, Чурапчы сэлиэнньэтин олохтоохтуун АФАНАСЬЕВ Владислав Никифоровичы эдэр сааһыгар хомолтолоохтук бу сиргэ туораабыт шэрэхэй кэмнэргэ күүс-шэмэ, өйдөбүл сүүйбүт дьоммутугар Пиотаах Валерьевичка, Кузьмиҥ Петровичка, Дьячковскай Гошаҥа, Ивана, Сергей, Иван Корякинтарга, Ноговицын Ильичаҥ, Березюков Василийга, Чурапчы эдэр сүүйүүр оскуолатын үөрэнитэрэлэр, оскуола суоттарыгар Миненков Зорилтон Иннокентиевичка, барыы табаарыстарыгар, хаҥы болыыба тораппетическай отделениетын, фельдшерскай-акушерскай пунктын ыалдьыттарыгар барыа махтанабытын тиэрдэбит.

Эйиэхэ дьоллоох олоҕу, үчүгэй дорообуйбуны, уҥуоҕунаргар ситиһиилэри баҕарабыт.

Кэргэн, ийэтэ, эдэйиидэрэ, бааттылара.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

1995 сылгыах, үчүгэй турунтаах, саҥа мотуордаах УАЗ-3962 («Сайыгаркаа») пятиместнай. Биилэр тел. 28-340.

СУТУКТЭННИБЭТ

УАЗ-2206 марка, Е613АК сос. нуомэрдээх автомашина тех-паспорта, регистрациятыа сибидиэтэлистибэтэ суттулар. Булбут диэн маннаҥа тиэрэ-эрдиэхтэр кэрдиэбиит. Тел. 41-264, 20-202.

Күнду ийэбит, бааттыбыт; эдэйиибит, уҥуоҕунаҕыт кэнэ ыалдьыбыт фельдшер-лаборант

ПОПОВА Сергылана Никитична

олунньу 6 күнүгэр эмиэ ыалдьан, бөҕө ыарыыттан туораабыта, дьиэлэнэн кутуруппын туораабыта, аймахтарыгар, табаарыстарыгар, биилэр дьоҥуттан өйдөнөрдөбит.

Оҕолоро, уйдаҕа, быраатара, сиэстэрэ, ийиэннэрэ, хаҥыыннар дьиэ кэргэттэрэ.

Кутуруппаларын тиэрдиллэр:

—Фельдшер-лаборант Попова Сергылана Никитична элбэҕэ-элбэҕэ оҕолорун, чугас ийэлэрэ-ыарыы ыалдьыбыта аймахтарыгар, профессиональнай, клинико-диагностическай лабораториялар коллектиптэрэ,

—Күнду бааттылара Попова Сергылана Никитична эмиэ ыалдьан, элбэҕэ-элбэҕэ оҕолорун, биирдэ-биирдэ, аймахтарыгар Чурапчыттан Поповтар, Шадрриннар, Арсуноотар, Болтоготтон Новгородовтар.

—Күнду бааттылара, эдэйиидэрэ Попова Сергылана Никитична олохтон туораабыттаан ыраах-ыраах оҕолорун, биирдэ-биирдэ, аймахтарыгар Дьаҥыстар эдэйиэ, быраата, бааттылара Васильевтар.

—Күнду бааттылара, эдэйиидэрэ Попова Сергылана Никитична олохтон туораабыттаан ыраах-ыраах оҕолорун, биирдэ-биирдэ, аймахтарыгар Хатылыттан аймахтара Сергибиннэр, Афанасий, Дмитрий Поповтар диэн кэргэттэрэ, Дьокуускайдаан Иванова Аграфена Ивановна, Чурапчыттан Фоминнар.

—Убайыгар, быраатыгар, оҕолорун, чугас аймахтарыгар биирдэ ыраах табаарыстарыгар.

—Чурапчы эдэр сүүйүүр оскуолатын II «а», III «а» кылаастарын үөрэнээччилэриттэн Лена, Сайыына Поповалартан нуо-сүбэй ийэлэрэ Попова Сергылана Никитична эмиэ ыалдьан элбэҕэ-элбэҕэ II «а», III «а» кылаастар үөрэнээччилэрэ, тереноттуттар, учууталлар.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, г. Чурапча, ул. Кирова, 26 «а». Телефоны: редактор — 41-362, отделы — 41-265.

Учредители (соучредители) газеты — Редакция, Администрация улуса, Правительство Республики (Саха Якутия). Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.

Индекс газеты 54907

Чурапчинская улусная типография. Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат».

ЗАКАЗ № 15. Подписано в печать 05.01.2001 г. ТИРАЖ 2512.

Автор суруйар отчолор сиэнэ редакция позициятыгар иҥэдьи сөп түбэтэр буолбатах. Суруйар ыйытыктарыгар эйэлэнэн автор туо бэйиэ суруйар.